

Régi húsvétek Zircen

A huszadik század elején Zirc lakossága szinte teljes egészében római katolikus volt, a húsvét megünneplése is a vallásuk előírásai szerint történt. A keresztények húsvétkor Jézus Krisztus feltámadását ünneplik. A húsvéti ünnepkör **hamvazószerdán** kezdődik, amikor az előző esztendei barka elégetésével nyert hamuval hamvazkodtak. A nagyböjt kezdete volt ez a nap, a húsvétig tartó negyven napig böjtöltek, péntekenként hús nélküli ételféleségeket ettek. A zirci apátsági templomban ezen a napon az esti szentmise megható, szép szertartással fejeződött be, ugyanis a gyász jeleként a Maulbertsch által festett főoltárképet egy nagy lila lepellel takarták le, a közepén fehér kereszttel. Mivel az oltárkép mögött csak szűk hely volt, két kisebb fiút bíztak meg azzal, hogy a hengerre tekert lila leplet felvigyék, és a magasból szépen lassan leengedjék. Wolf János ács mestert bízták meg a művelet megszervezésével.

A húsvét előtti utolsó vasárnap a **virágvasárnap**, amikor Jézus jeruzsálemi bevonulására emlékeznek. A templomban bemutatott passió mellett fontos szertartás volt a barkaszentelés. A pap megáldotta a barkákat, amit a családok megőriztek a következő év hamvazószerdáig. A szentelt barkából vittek a temetőbe is. Ha év közben valamilyen természeti katasztrófa történt, pl. jégeső, vihar esetén, egyet-egyét elégettek belőle. Elmondás szerint szokás volt, hogy a szentelt barkát a családból egy gyerek a kertben eldugta, ha egy másik gyerek megtalálta, új helyre dugta, csak húsvét vasárnapján vitték be a házba, ahol vagy egy szentkép alá, vagy házi oltárra helyezték, szárazon, víz nélküli vázában tárolták a következő évig.

Virágvasárnap bőséges ebédet ettek, hiszen a következő nagyhét már szigorúbb böjtös időszak volt, ezen a héten nem fogyasztottak húst, de tojást és tejterméket igen. Nagypénteken a legszigorúbb böjt napján még ezeket sem ették, csak kenyeret, sót, száraz növényi eledelt, esetleg halat.

A nagyhét utolsó három napján több hagyományos szertartás és szokás is volt. 1945 előtt a **nagycsütörtöki** szertartás reggel szentmisével kezdődött, majd a lábmosás szertartása következett, amikor az apát úr „a szentmise végeztével a község 12 szegény u.n. apostolán elvégezte a lábmosás szertartását.” – írta a Zirc és Vidéke 1914. április 15-én. A kiválasztott tizenkét személy rendszerint a zirci gazdák, és az apátság alkalmazottai közül került ki, akik nagy megtiszteltetésnek tekintették ezt, és készültek a szertartásra. Ezt a napot „zöldcsütörtöknek” is nevezik, mert valamilyen zöld színű ételt, például spenótot fogyasztottak. A nap végén a „harangok Rómába mentek” – vagyis szombat estig nem harangoztak, a misén is csak kereplőt használtak.

Nagypénteken szigorú böjt volt. Délután 3 órakor volt a keresztútjárás. Az 1900-as évek elejétől, amikor a kórház dombján felépült a kálváriakápolna, és a 14 állomás (stáció), itt tartották a keresztutat. Ennek során felidéztek Jézus szenvedésének egyes állomásait. A templomban „csonkamise” volt. Az 1930-as évekből fennmaradt fénykép szerint a szentély és a templom hajója találkozásánál (ahol ma az apáti szék van) állították fel a „szentsírt”. Az építmény alsó részében barlangszerű hellyel, ahova a koporsóban fekvő Krisztus szobrot helyezték. Ennek megszervezése valamelyik katolikus női egyesület, társulat feladata volt, akik nagypéntek délutánra készítették el a sírt, mellette imádkoztak. A sír mellett a cserkészek álltak őrt egészen a szombat esti feltámadási körmenetig, amikor szétszedték azt. Sokszor nagypénteken főzték meg a sonkát is, de fogyasztani természetesen nem lehetett belőle.

A **nagyszombati** szertartások, a tűz-, víz- és gyertyaszentelés után este ünnepi zsolozsmát tartottak, majd az ünnep tetőpontjaként az esti körmenetet. A háború előtt ez csodálatos

szertartás volt, a ciszterciek fehér kukullában (csuklyával ellátott köntös), égő gyertyát fogva vonultak a körmenetben. Nemcsak a templom előtti díszudvarban jártak körül, nagyobb kört tettek. A körmenetben baldachin alatt vonult az apát úr, az előjárók tartották a baldachin rúdját, mögötte öt-hat ember egy nagy, zöld színű zászlót vitt, az iparosok zászlaját. Az 1950-es évektől csak a templomban lehetett ezeket a szertartásokat megtartani.

Az első húsétel a **húsvét vasárnapi** megszentelt sonka volt. A vasárnapi korai szentmisére mentek, gondosan előkészített csomaggal. Kosárba szép fehér abroszt, vagy damasztshalvétát tettek, ebbe csomagolták az élelmet. Vittek egy darab sonkát, kalácsot, kenyeret, kis tormát, sót, esetleg egy kis üvegben bort, és főtt tojást. Fele annyi tojást vittek, ahány személy a reggeliző asztalnál helyet foglalt. Az egymáshoz szorosan tartozó személyek (férj – feleség, két testvér) az összetartozás jeleként egy-egy tojást megfelelően fogyasztottak el. A szentelt étel minden megmaradt morzsáját reggeli után a tűzbe dobták.

Húsvétvasárnapra sokan kaptak új ruhát, kabátot, kosztümöt, vagy legalább egy új térdzoknit. Zircen sokszor volt hideg idő, nagy volt a szomorúság, ha nem vehették fel az új öltözetet. Vasárnapra a gyerekek fészket készítettek a nyuszinak a kertben, kis kosarakkal a kezükben szaladtak, és szedték össze a festett tojásokat és az apró ajándékokat (csokit).

Vasárnap délután, esetleg húsvéthétfőn szokás volt Zircen is a tojásgurítás. Ezt a német eredetű polgárság hozta magával. A Három-hegyen, a Csingilingi-völgyben, a Hosszúréten, a Pintér-hegyen, lejtős, füves területen gurították le a tojásokat. Az nyert, akinek legmesszebb gurult a tojása, és nem törött el. A törött tojásokat megették, vagy hazavitték a kicsibéknek. Vasárnap este szokás volt húsvéti bált is rendezni.

Húsvéthétfőn a fiatalok a Három-hegyre mentek, kirándultak, bejárták a határt. Tangóharmonikát is vittek magukkal, még táncoltak is. Ezen a napon locsolkodni csak a fiúk mentek. Egyesek csak a szűkebb rokonságot látogatták meg. Mások összeverődtek, a község egyik végén hajnalban kezdték a locsolást, a lányokat az ágyból ugrasztották ki. Az ötvenes években patronos szódásüveget vittek, olyan bőségesen locsolták a lányokat a szódavízzel, hogy át kellett öltözniük. Ezért cserébe a lányok megvendégelték őket és hímes tojást ajándékoztak a fiúknak. Régen a tojás megfestéséhez természetes anyagokat használtak fel, mint a vöröshagyma, vagy a dió zöld héja. A kisebb gyerekek néhány fillért és piros tojást kaptak, míg a legényeket itallal és süteménnyel kínálták.

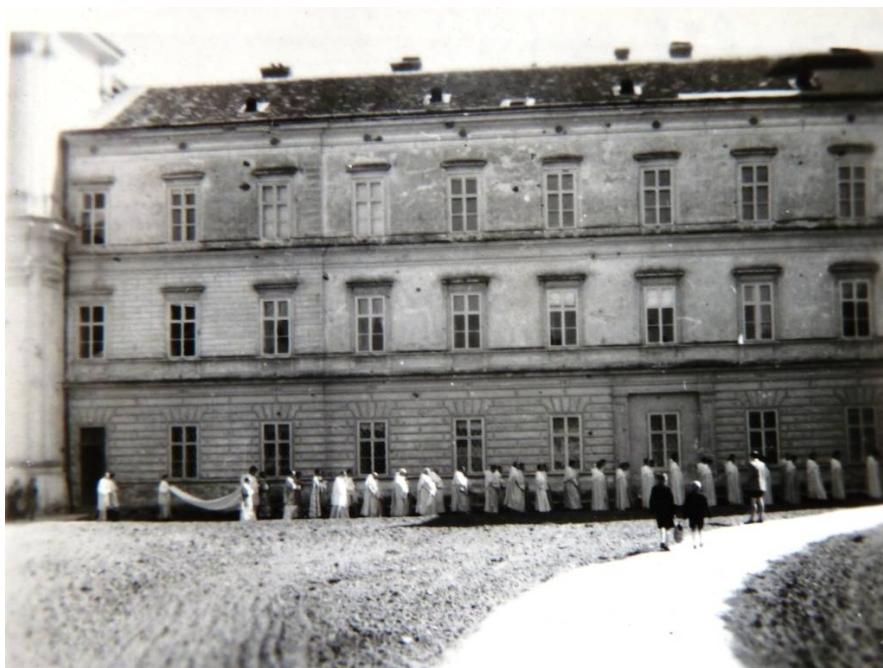
A régi húsvéti szokások már kihalóban vannak, de azért még néhány elemét megtalálhatjuk ebben a rohanó világban is.

Köszönet az adatközlésért Lőrincz Máriának, Wittmann Ferencnek, Piedl Józsefnének, Lingné Szemmelveisz Borbálának. A fényképek a családi albumból valók.

Cuhavölgyi Klára

Szentsír az apátsági templomban 1932. húsvét

Húsvétvasárnap 1949.

Tojásgurítás 1960

“

”